

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

1978/79:38

med anledning av motioner om ökat inflytande för de anställda i företagen

Utskottet behandlar i detta betänkande de med anledning av propositionen 1978/79:123 om riktlinjer för industripolitiken, m. m. väckta motionerna 1978/79:2216, yrkandet 4, av Nils Hörberg (fp) och 1978/79:2427, yrkandet 8, av Olof Palme m. fl. (s).

Motionerna

1978/79:2216 av Nils Hörberg (fp)

I motionen, yrkandet 4, hemställs att riksdagen, utöver de förslag som propositionen innehåller, hos regeringen begär att förslag om ökad representation för de anställda enligt lagarna om anställdas rätt att utse styrelserrepresentation i företagen föreläggs riksdagen.

Motionärerna anför i denna fråga:

Sedan 1973 har vi lagen om rätt för de anställda till styrelserrepresentation. Lagen förbättrades efter tre försöksår så att från 1976 har de anställda i företag med minst 25 anställda rätt att utse två ledamöter i företagets styrelse och en suppleant för varje sådan styrelseledamot.

De förestående strukturrationaliseringarna inom näringslivet under ett långt och betydelsefullt omläggningsskede gör det rimligt att denna minoritetsrepresentation för de anställda ökas. Dessa bör få större inflytande i frågor om investeringar, produktutveckling, produktionsinriktning, marknadsföring m. m. i anslutning till att kraven på de anställda ökar i fråga om anpassning till nya arbetsuppgifter, arbetsmetoder och verksamhetsorter. Ett jämnare fördelat beslutsansvar mellan aktieägare och anställda har länge varit ett önskemål och en översyn av aktiebolagslagen i detta syfte har flera gånger begärts i riksdagen, bl. a. i motionen 1975:2168.

I avvaktan på en sådan omläggning av aktiebolagslagen att beslutsansvaret kan jämnt fördelas mellan ägare och anställda via någon form av förvaltningsråd e. d. bör de särskilda lagarna (1976:351) om styrelserrepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar och (1976:355) om styrelserrepresentation för de anställda i bankinstitut och försäkringsbolag ändras så att de anställda får rätt att utse t. ex. 40 % av antalet ledamöter i resp. styrelse dock minst nu gällande antal två.

1978/79:2427 av Olof Palme m. fl. (s)

I motionen, yrkandet 8, hemställs att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anføres beträffande löntagarkon-sulter.

Motionärerna anför bl. a.:

Möjligheterna att utnyttja löntagarkonsulter är ibland i praktiken av avgörande betydelse, när det gäller att ge de anställda underlag för ett ställningstagande i frågor som rör ett enskilt företag eller en företagsgrupp. Frågan om löntagarkonsulter är f. n. föremål för förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter.

Vi vill från socialdemokratisk sida understryka att frågan om de anställdas rätt att utnyttja sig av löntagarkonsulter, om den inte kan på ett tillfredsställande sätt lösas avtalsvägen, enligt vår uppfattning måste bli föremål för lagstiftning. Detta bör ges regeringen till känna.

Utskottet

Motionärerna tar upp två frågor som rör de anställdas inflytande i företagen. Nils Hörberg (fp) vill få till stånd ett ökat inflytande genom styrelserepresentation för de anställda och socialdemokraterna aktualiserar frågan om lagstiftning angående löntagarkonsulter.

Enligt lagen (1976:351) om styrelserepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar har arbetstagarna rätt att under vissa förutsättningar utse två ledamöter jämte suppleanter i företagets styrelse. Som förutsättning gäller bl. a. att företaget skall ha minst 25 anställda. Avgörandet om styrelserepresentation skall inrättas tillkommer lokal arbetstagarorganisation som är bunden av kollektivavtal och som representerar minst hälften av de anställda. Om det finns flera kollektivavtalsbundna organisationer skall de tillsammans organisera minst hälften av arbetstagarerna. Styrelserepresentanter utses av de nämnda organisationerna. För moderföretag i koncerner och för företag med endast en styrelserepresentant utsedd av stämman gäller särskilda regler.

För banker och försäkringsbolag finns en särskild lag (1976:355) om styrelserepresentation. Principerna i denna lag är desamma som för aktiebolag och ekonomiska föreningar.

Regler om arbetstagarrepresentanter i företagens styrelser infördes år 1973 genom en provisorisk lag. Efter viss utvärdering reformerades reglerna 1976 och permanenta lagar infördes. Dessa trädde i kraft den 1 juli samma år.

Syftet med lagstiftningen om styrelserepresentation för de anställda är att tillförsäkra dessa insyn och inflytande i företagets ledning. Detta är emellertid inte det enda sättet att nå dessa mål. Medbestämmandelagen, som tillkom samtidigt som lagstiftningen om styrelserepresentation reformerades, har öppnat nya möjligheter för de anställda att få inflytande på olika nivåer i företagen. Man har nu fått viss erfarenhet av hur den nya lagstiftningen fungerar och viss utvärdering pågår. Arbetslivscentrum bedriver sålunda forskning bl. a. inom medbestämmandeområdet. Inom ramen för det forskningsarbetet kommer lagarna om styrelserepresentation att utvärderas från skilda utgångspunkter. Visst material i frågan väntas bli publicerat redan i höst.

Enligt utskottets uppfattning bör man avvakta något innan man tar ställning till frågan om ändring i lagarna om styrelserepresentation. Bl. a. kan det finnas skäl att ta del av det utredningsmaterial som kan väntas komma fram genom arbetslivscentrums verksamhet. Även sambandet med förslag om ändringar i aktiebolagslagen (se AU 1976/77:32 s. 13) måste beaktas i sammanhanget. Med hänvisning till det anförda är utskottet inte berett föreslå att riksdagen i dag skall begära förslag om ändringar i den aktuella lagstiftningen. Motionsyrkandet härom bör alltså avslås.

De anställdas möjligheter att anlita egen ekonomisk expertis (löntagarkonsulter) för att granska företagets verksamhet och ge de anställda underlag för bedömningar har hittills reglerats genom avtal. Verksamheten, som inleddes med ett avtal mellan SAF, PTK och LO, har successivt byggts ut och finns nu reglerad bl. a. i medbestämmandeavtalen på de statliga och kooperativa områdena. Som motionärerna framhåller torde frågan vara uppe i de förhandlingar om ett medbestämmandeavtal som pågår mellan SAF och de anställdas organisationer.

Utskottet är för sin del inte berett att som motionärerna begär föreslå något uttalande av riksdagen om lagstiftning för den händelse frågan inte på ett "tillfredsställande sätt kan lösas avtalsvägen". Resultatet av förhandlingarna bör på vanligt sätt avvaktas. Utskottet vill emellertid påpeka att det förslag till ny förtroendemannalag som föreligger i form av lagrådsremiss men som ännu inte resulterat i proposition till riksdagen innehåller viss reglering av de fackliga organisationernas rätt att anlita bl. a. konsulter på det ekonomiska området.

Utskottet hemställer

1. beträffande *styrelserepresentation för anställda* att riksdagen avslår motionen 1978/79:2216, yrkandet 4,
2. beträffande *lagstiftning om löntagarkonsulter* att riksdagen avslår motionen 1978/79:2427, yrkandet 8.

Stockholm den 4 maj 1979

På arbetsmarknadsutskottets vägnar

ELVER JONSSON

Närvarande: Elver Jonsson (fp), Bengt Fagerlund (s), Jan-Ivan Nilsson (c), Alf Wennerfors (m), Birger Nilsson (s), Gördis Hörnlund (s), Allan Gustafsson (c), Erik Johansson i Simrishamn (s), Ingrid Ludvigsson (s), Bernt Nilsson (s), tredje vice talmannen Karl Erik Eriksson (fp), Pär Granstedt (c), Frida Berglund (s) och Sten Svensson (m).

Reservation

Lagstiftning om löntagarkonsulter (mom. 2)

Bengt Fagerlund, Birger Nilsson, Gördis Hörnlund, Erik Johansson i Simrishamn, Ingrid Ludvigsson, Bernt Nilsson och Frida Berglund (alla s) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 3 som börjar "Utskottet är" och slutar "ekonomiska området" bort ha följande lydelse:

För att de anställda skall tillförsäkras ett effektivt inflytande i företagen är det av vitalt intresse att de får möjlighet att anlita löntagarkonsulter. För den händelse denna fråga inte på ett tillfredsställande sätt kan lösas avtalsvägen bör regering och riksdag snabbt föranstalta om lagstiftning. Detta är särskilt angeläget sedan regeringen misslyckats med att lösa den för de anställda så viktiga frågan om en ny förtroendemannalag.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. *beträffande lagstiftning om löntagarkonsulter* att riksdagen med bifall till motionen 1978/79:2427, yrkandet 8, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Särskilt yttrande

Styrelserepresentation för anställda (mom. 1)

Bengt Fagerlund, Birger Nilsson, Gördis Hörnlund, Erik Johansson i Simrishamn, Ingrid Ludvigsson, Bernt Nilsson och Frida Berglund (alla s) anför:

Vi delar utskottets uppfattning att man inte i dag har underlag för att begära direkta ändringar i lagstiftningen om styrelserepresentation för de anställda. Det finns skäl som talar för att man först avvaktar viss utvärdering som sker inom bl. a. arbetslivscentrum.

Vi vill emellertid betona att det är nödvändigt att öka de anställdas inflytande i företagsledningsfrågor. En väg härför är ökad styrelserepresentation. I det sammanhanget måste också samhällets representation i företagens styrelser vägas in.